

ІВАННА МИХАЛКІВ
Науковий керівник:
к.е.н. Ліщинський І. О.

РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

В умовах розвитку транскордонної співпраці України та сусідніх держав постає необхідність пошуку нових форм транскордонного співробітництва, зокрема транскордонних кластерів.

Транскордонний кластер розглядається як форма інтеграції незалежних компаній та асоційованих інституцій, що географічно зосереджені у транскордонному регіоні, спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями та навиками і взаємодоповнюють одна одну, яка базується на наявності погодженої стратегії розвитку учасників кластера, спрямованої на реалізацію інтересів кожного з них і території локалізації кластера [1]. Доцільно зауважити, що така форма транскордонного співробітництва, як транскордонні кластери, найбільш поширена на кордонах європейських країн, основна мета яких – прискорити економічне зростання шляхом об'єднання зусиль учасників, забезпечення конкурентних переваг транскордонним регіонам. Така форма не є однозначно високоефективною, але можна виділити багато переваг її діяльності, тому їх функціонування є вагомим чинником підвищення рівня розвитку прикордонних територій для сусідніх держав, що і зумовило актуальність дослідження.

Доцільно зазначити, що активізація функціонування кластерних структур у світі особливо збільшилась в 90-ті рр. ХХ ст. відповідно до збільшення масштабів глобалізації, розвитку конкурентної боротьби та ускладнення ситуації на світових ринках. Зокрема, більшість сусідніх з Україною держав уже почали реалізовувати кластерний підхід у розвитку своїх регіонів, зокрема прикордонних[1].

В Україні також напрацьовано певний досвід із питань розвитку транскордонних кластерів. Так, у 2008 р. на базі Харківського національного економічного університету (кафедра туризму), ВАТ “Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва”, Белгородського державного університету (кафедра туризму) та Белгородського обласного фонду підтримки малого підприємництва було створено транскордонний туристичний кластер. Його діяльність поширюється на Золочівський та Гайворонський райони України та райони Російської Федерації. Основною метою транскордонного туристичного кластеру є відродження маршрутів сільського туризму та історичних пам'яток культури.

У 2007 р. було утворено будівельний кластер за участю Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури, Белгородського державного технологічного університету ім. В. Шухова, Белгородського обласного фонду підтримки малого підприємництва та ВАТ “Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва”. Головною метою цього кластеру є налагодження співпраці у сфері проектування та будівництва

між російськими та українськими компаніями. На сьогодні проводиться робота з питань створення транскордонного фінансового кластеру.

На Західній Україні прикладом транскордонного кластеру може бути транскордонний кластер підрядчиків “Карпати”, який розташований та діє з 2004 р. В Ужгородському та Берегівському районах Закарпатської області України та на сусідніх прикордонних територіях Угорщини і Словаччини. Діяльність цього транскордонного кластеру спрямована на розвиток підприємництва Трикордоння, заплановане фінансування з джерел ЄС, відповідних національних, регіональних та місцевих бюджетів. Координатором кластеру підрядчиків “Карпати” в Україні є Закарпатський центр розвитку підприємництва в м. Ужгород [6].

У Львівській області також опрацьовується питання утворення та діяльності транскордонного туристичного кластеру. Так, спільна стратегія розвитку українсько-польського транскордонного регіону (Волинська, Львівська, Закарпатська області та Люблінське і Підкарпатське воєводства) на період до 2015 р., яка була розроблена протягом 2007–2008 рр. у рамках проекту “Новий рівень добросусідських відносин – розвиток польсько-української стратегії транскордонної співпраці” (програма INTERREG IIIA/TACIS CBC 2004–2006), передбачає одним із своїх основних пріоритетів розвиток туристично-рекреаційної сфери.

У Чернівецькій області розглядається можливість утворення туристичного транскордонного кластеру на основі мережі регіонів-переможців Всеукраїнського конкурсу «Сім чудес України».

На сході країни, у Луганській області вивчаються можливості реалізації транскордонних кластерних ініціатив у транспортному машинобудуванні, сільськогосподарському виробництві, медицині [5].

Водночас в Україні кластерна форма організації транскордонного співробітництва ще не набула достатнього застосування і поширення. Відсутні досконалі інвестиційно-інноваційні механізми формування і функціонування кластерів, малоефективними є фінансові механізми державного регулювання їх діяльності. Це стосується, зокрема, цільового фінансування, прямої фінансової допомоги, надання субвенцій, субсидій тощо.

Існує низка умов, які можуть як сприяти, так і перешкоджати розвитку транскордонних кластерів в Україні. Фахівці відносять до позитивних умов такі:

- існування технологічної та наукової інфраструктур;
- психологічна готовність учасників кластерів до кооперації.

До стримуючих факторів для розвитку транскордонних кластерів належать:

– відсутність реальної державної підтримки розвитку кластерних систем в Україні;

– відсутність навиків партнерства у вітчизняних суб’єктів господарювання для збалансованого розвитку і формування спільних планів дій з іноземними партнерами;

– низький рівень інформованості учасників про методології становлення кластерів і про можливості міжсекторальної взаємодії на рівні територіальної громади;

– низька якість бізнес-клімату та управління бізнесом в Україні;

– відсутність орієнтації багатьох вітчизняних підприємств на міжнародний ринок;

– низький рівень розвитку асоціативних, коопераційних структур (торговельних палат, промислових асоціацій), які не справляються із завданням вироблення і просування пріоритетів та інтересів регіонального бізнесу;

– недостатній рівень планових рішень з територіального господарського розвитку [4].

На нашу думку, для розвитку транскордонних кластерів на території України необхідно здійснити такі дії:

1) прийняти національну програму розвитку транскордонних кластерів, яка повинна передбачати розробку регіональних програм із урахуванням специфіки певного прикордонного регіону держави, узгодження державних і регіональних інтересів та інтересів суміжних територій сусідніх держав, а також визначення відповідних пріоритетних сфер;

2) прийняти спеціальний закон про транскордонні кластери та внести відповідні поправки до Закону “Про транскордонне співробітництво”, якими потрібно чітко регламентувати поняття транскордонного кластера та основних засад його функціонування на території України;

3) сформувати мережу інформаційних та консультаційних структур, які забезпечать підтримку створення транскордонних кластерів у прикордонних регіонах, дадуть змогу отримати необхідні консультації щодо функціонування таких структур, а також обмінятися досвідом із закордонними партнерами. У цьому контексті доцільно відзначити можливості використання українськими учасниками для розвитку транскордонного співробітництва міжнародної європейської програми EUREKA, асоційованим членом якої є Україна. EUREKA – це програма, що дає змогу об’єднатись для здійснення проєктів, які неможливо виконати самостійно в окремій країні [3];

4) забезпечити створення системи навчання фахівців, орієнтованих на створення і зміцнення нових транскордонних кластерних систем, що враховують специфіку, потреби та перспективи розвитку прикордонних регіонів;

5) всебічно і об’єктивно вивчати передовий світовий досвід формування кластерних структур, зокрема стосовно створення нових робочих місць, підвищення продуктивності праці, впровадження дієвих форм мотивації праці, корінного поліпшення соціального клімату в прикордонних регіонах.

Зазначені напрями розвитку транскордонних кластерів на території України повинні сприяти підвищенню конкурентоспроможності прикордонних регіонів як на загальнодержавному, так і на міжнародному рівнях, а також покращувати їх привабливість для портфельних та прямих іноземних інвестицій.

Отже, в сучасних умовах підвищення актуальності розвитку транскордонного співробітництва України та сусідніх держав кластерні моделі можуть стати одним із ефективних засобів формування національних

конкурентних переваг вітчизняного підприємництва, підвищення ефективності виробництва за рахунок вертикальної та горизонтальної інтеграції окремих галузей і підприємств, впровадження новітніх технологій та на цій основі – забезпечення сталого розвитку всієї економіки країни на шляху її повноправного входження у світовий господарський простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горблюк Р. Узагальнення світового досвіду розвитку транскордонних кластерів / Р. Горблюк, В. Демченко, І. Пелещак // Розробка регіональної стратегії формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів [Текст] : звіт НДР / наук. кер. д.е.н., проф. Н. Мікула. – № держреєстрації 0106U013076. – Львів : [б. в.], 2011. – 166 с.
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети [Текст] : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2010. – С. 563–602.
3. Збірник матеріалів про діяльність міжнародної науково-технічної програми EUREKA в Україні та в Європі [Текст]. – К. : Науковий світ, 2010. – 20 с.
4. Ковальова Ю. М. Проблеми на шляху розвитку і реалізації кластерного підходу в Україні / Ю. М. Ковальова, Н. В. Алишева // Наука й економіка [Текст]. – 2011. – № 3 (11). – С. 212.
5. Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва / Кол. авторів за ред. д.е.н., проф. Мікули Н.А. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень– Львів, 2013. – 150 с.
6. Carpathian Incarrier Network. Founder Document // Deed of Foundation – The Carpathian Incarrier Network [Electronic resource] / Carpathian Borderregion Economic Development Association – Zemplen Euroregion (Satoraljaiújhelu, 19th November 2004). – 5 s. – Access mode : http://www.zrva.hu/klaszter_ua.html.

ОЛЬГА-МАРІЯ МОКРІЙ

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Лизун М. В.

МОЛОДІЖНІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Ефективне функціонування управлінського механізму в демократичній державі передбачає рівноцінну та рівноправну участь усіх категорій громадян у державотворчих процесах. Молодіжні громадські організації є не тільки виразниками молодіжної ініціативи, але й активними захисниками прав і свобод молоді.

Дослідженню державної молодіжної політики були присвячені роботи вітчизняних науковців М. Головатого, В. Головенька, М. Перепелиці,